

Onderzoeksrapport: doelstellingen, methodologie en bronnen PWO krachtige leerlingenbegeleiding

Oorspronkelijk opzet

De **doelstellingen** van dit tweejarig onderzoek waren:

1. Succesfactoren en knelpunten bij professionalisering voor leerlingenbegeleiders in kaart brengen

--> zo bouwstenen aanreiken aan collega's en diensten die een professionaliseringsaanbod uitwerken.

2. Goede praktijkvoorbeelden verzamelen van professionalisering die écht werkt

--> zo inspiratie bieden i.f.v. concrete vormgeving van professionalisering

Deze doelstellingen vertaalden zich in de volgende **onderzoeksvragen**:

1. Hoe omschrijven leerlingenbegeleiders binnen het gewoon voltijds secundair onderwijs hun opdracht? (jaar 1)
  - a. Welke activiteiten en competenties (i.e. geheel van kennis, vaardigheden en attitudes) horen volgens hen bij de functie van leerlingenbegeleider?
  - b. Is hun invulling congruent met de verwachtingen binnen de school?
2. Wat zijn de professionaliseringsnoden van leerlingenbegeleiders binnen het gewoon voltijds secundair onderwijs? (jaar 1)
  - a. Wat zijn veel voorkomende vragen tot professionalisering?
  - b. Bij welke instanties worden er antwoorden gezocht of welke oplossingsmethode hanteren zij?
  - c. In welke mate vinden zij antwoorden op deze vragen?
3. Wat zijn succesfactoren en knelpunten bij professionalisering van leerlingenbegeleiders binnen het gewoon voltijds secundair onderwijs? (jaar 2)

4. Wat zijn goede praktijkvoorbeelden van professionalisering van leerlingenbegeleiders binnen het gewoon voltijds secundair onderwijs? (jaar 2)
- Welke professionaliseringsinitiatieven worden door de participanten beschreven als kwaliteitsvol en verrijkend en welke redenen halen zij daarvoor aan?
  - Tegen welke hindernissen lopen zij aan in hun zoektocht?
  - Welke professionaliseringsinitiatieven worden door de participanten beschreven als niet/ slechts deels kwaliteitsvol of verrijkend en welke redenen halen zij daarvoor aan?
  - Welke kenmerken hebben professionaliseringsinitiatieven die door de participanten beschreven worden als kwaliteitsvol en verrijkend?

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden, werd gekozen voor de volgende **methoden**:

- Interviews met leerlingenbegeleiders (jaar 1)

De interviewvragen werden voorbereid op basis van vakliteratuur, zoals onderzoeksrapporten en handleidingen voor het opstellen van interviews. Je kan de interviewleidraad op pagina 6 vinden.

- Jobshadowing ('participerende observatie') tijdens professionaliseringsinitiatieven (jaar 2)
  - Formele en informele gesprekken
  - Relevante contextinformatie in kaart brengen
- Focusgroepen met de respondentendoelgroepen (jaar 2)

--> 2 & 3 werden vervangen door observaties tijdens intervisiegroepen online en vragenlijsten binnen deze groepen omdat schoolbezoeken wegens coronamaatregelen niet toegestaan waren.

Interviews (jaar 1)

De korte versie

We namen semi-gestructureerde interviews af van +/- 1u bij 6 leerlingenbegeleiders uit 6 verschillende scholen.

Dit waren zes online interviews, net- en niveau-overschrijdend, waarop we nadien een kwalitatieve onderzoeksanalyse uitvoerden (Mortelmans, 2007).

- 2 uit ASO
- 1 uit TSO
- 1 uit KSO
- 1 uit BSO
- 1 uit DBSO

De interviews werden gebaseerd op bestaande literatuur over het profiel van de leerlingenbegeleider, professioneel zelfverstaan, onderzoeksresultaten uit het voorafgaand PWO-project **WOW** (<https://www.arteveldhogeschool.be/projecten/wows-wonderwel-schakelen>) en input uit de eerste adviescommissie. De vragen werden voorgelegd aan adviescommissie 2 en daarna bijgestuurd.

De uitgebreide versie

Voorbereiding interviews

Onze keuze ging naar **diepte-interviews, hieronder gesitueerd binnen de vier grondvormen met specifieke focus in hun onderzoek** (Mortelmans, 2007, p. 133 ff.)

- 1) Kwalitatieve survey: o.a. grounded theory, diepte-interviews of focusgroepen
- 2) Etnografische studie: o.a. antropologie, van binnenuit beschrijven van culturen of groepen, bijv. participerende observatie
- 3) Casestudy: o.a. politieke wetenschappen, 1 enkele situatie of 1 dossier in detail bestudeerd (evaluatieve invalshoek + veelheid aan dataverzamelingstechnieken)
- 4) Kwalitatieve inhoudsanalyse (en discoursanalyse): o.a. communicatiewetenschappen, opsporen van onderliggende dimensies bij het uitvoeren van een inhoudsanalyse op data.

Hiermee wordt afgeweken van het origineel opzet van projectjaar 2: (participerende) observatie en focus op case-studies.

Keuzes bij uitwerking interviews (Mortelmans, 2007, p. 135 ff.)

Vraagstelling:

Hoe-vragen & waarom-vragen

Betekenisgeving en verscheidenheid in betekenisgeving (niet frequentie)

Dataverzameling:

Theoretische samenstelling van steekproef

Open interviews

Antwoorden niet beperkt tot categorieën

Analyse:

Theorievorming staat centraal

Keuzes bij selectie participanten (Mortelmans, 2007, p. 149ff)

- Generaliseerbaarheid o.b.v. het beantwoorden van theoretische vragen
- Doelgerichte steekproeven/purposive sampling → 1) relevante aspecten van het thema bekomen; 2) voldoende variatie overhouden om het thema te exploreren
- Selecteren van informatierijke cases

We willen polsen hoe leerlingenbegeleiders hun job in vullen, welke noden ze ervaren (vooral op vlak van leren) en in welke mate ze aan de door de regering verlangde invulling als ondersteuners voor leraren beantwoorden.

- geen typische cases
- maar eerder heterogeniteit of maximale variatie qua jobomgeving (net, type onderwijsaanbod, takenpakket)

- alhoewel homogeniteit als doelgroep (leerlingenbegeleiders).
- Verder 1 kritische case waar 2 leerlingenbegeleiders van dezelfde school werden gekozen, om te zien of ook schoolintern verschillende focussen terugkeren.
- Geen bevestigende of ontkennende cases, daarvoor moet nog te veel geëxploreerd worden.
- Evenmin sneeuwbalsteekproef, extreme of afwijkende cases, intensiteit.
- Wel random doelgericht omdat we ergens onze aantallen moeten afbakenen.

Hieronder enkele verdere bedenkingen bij het opstellen van de interviewleidraad (jaar 1):

C) Methodologisch

C. Van Der Denk & B. Van Lanen (2015): Praktijkonderzoek in de school. Bussum: Coutinho.

Bedenkingen bij de volgende invloed van:

- type bevraging: via internet?
- tijdstip?
- context (naar doel werkend)?

Doelstellingen:

- **Wat:** onderwerp in kaart brengen & ideeën, professioneel zelfverstaan alsook knelpunten inventariseren
- **Wie:** leerlingenbegeleiders
- **Hoe:**
  - **Eenmalig:** huidige stand van zaken bij verschillende leerlingbegeleiders
  - **Semi-structureerd:** vergelijkbare gegevens (structuur) + mogelijkheid om ergens op in te gaan, aantonen welke onderwerpen meer van belang zijn dan andere
  - **Individueel:** eventuele persoonlijke betrokkenheid, vermijden beïnvloedingen door groepsgenoten, breed geïnformeerd worden
  - **Interview**

D) Interviewleidraad: algemene structuur

Inleiding: kennismaking, doel van het interview, hoe en hoe lang. Afspraken over verwerking data. Toestemming voor geluidsopnamen en aantekeningen. Ruimte voor vragen.

Kern: Vragen met interviewleidraad. Om misinterpretatie te vermijden: doorvragen, spiegelen/parafraseren (interpretaties terugkoppelen)

Slot: Aanvullende opmerkingen. Nog aangeven wat je met de data gaat doen en hoe je de resultaten zal terugkoppelen. Dank.

D) Interviewleidraad: opties

oude situatie → huidige situatie → gewenste situatie

visie en uitgangspunten → vertalen naar handelen in de praktijk OF handelen in de praktijk → visie en uitgangspunten

"wat" "waarom" → "hoe"

eigen ervaringen → meer algemene aspecten

Geen gevoelige of moeilijke thema's aan het begin

Trechterstructuur: algemeen → specifiek OF omgekeerde trechter: detailvragen → in breder perspectief laten plaatsen

D) Interviewleidraad: Types vragen

INLEIDEND: Kan je me iets vertellen over...? Kan je je een gebeurtenis herinneren...? Een gedetailleerde beschrijving van een situatie geven waarin...?

VERVOLG: inzoomen door directe vraagstelling of andere signalen

VERDIEPEND: Kan je daar iets meer over vertellen? Heb je hiervan nog meer voorbeelden?

SPECIFICEREND: dieper ingaan door verhaal concreter te laten maken: Wat dacht je? Hoe reageerde je?

DIRECT: nadat duidelijk is welke thema's belangrijk zijn voor de respondent: Hoe vaak? Bedoel je dit dan? Wat hiermee?

INDIRECT: laten denken over wat anderen doen, zien, denken...

STRUCTUREREND: OK, genoeg over dit thema, goed om verder te gaan?

INTERPRETEREND: interpretaties checken: Bedoelde je dat? Klopt het dat? Dekkt dit de lading?

Pauzemomenten

Interviewleidraad

<p>Goeiemiddag, . Ik ben Melissa. Ik geef les aan de Arteveldehogeschool. Ik ben ook onderzoeker en het is om die reden dat we hier vandaag zitten.</p> <p>Bedankt om tijd vrij te maken voor dit interview.</p> <p>Om nog eventjes te duiden waarom we dit interview doen, vertel ik je graag even over ons onderzoek.</p> <p>Het is een tweejarig onderzoek met als uiteindelijke doel professionaliseringsinitiatieven voor leerlingenbegeleiders op poten te zetten en good practices te delen.</p> <p>In de huidige fase van ons onderzoek willen we in kaart brengen hoe leerlingenbegeleiders zelf naar hun job kijken en welke leervragen er vooral zijn. Daarom doen we 6 interviews, waarvan dat met jou het eerst is.</p> <p>In grote lijnen ga ik in het interview nu vijf dingen bevragen: jouw persoonlijke professionele achtergrond, jouw jobinvulling, het beleid van de school, de samenwerking met externen en uiteindelijk de professionalisering binnen jouw job.</p> <p>Voor we effectief beginnen moet ik je nog vragen of het OK is dat ik dit interview opneem.</p> <p>Wat er in het interview gezegd wordt zal trouwens anoniem verwerkt worden.</p>	INLEIDEND
<p><i>OK, we starten dus met even te kijken wat jouw achtergrond is.</i></p> <p>Kan je me zeggen wat jouw huidige functie is? Ben je louter leerlingenbegeleider of oefen je nog een andere functie uit?</p> <p>Wat is het aandeel van leerlingenbegeleiding in jouw opdracht?</p> <p>Wordt er bij jullie op school gewerkt met een leerlingenbegeleiding per graad?</p> <p>Hoe ben je in deze job terechtgekomen?</p> <p>Hoelang ben je al aan de slag als leerlingenbegeleider (op je huidige school)?</p> <p>Wat is jouw opleiding? Welke professionele ervaring heb je?</p>	<p>ACHTERGROND PERSOONLIJK</p>

<p>In welke mate helpt de opleiding of ervaring om jouw job als leerlingenbegeleider uit te voeren?</p>	
<p>Heeft jouw school bepaalde typische kenmerken die voor jouw taak als leerlingenbegeleider belangrijk zijn?</p> <p>Welke specifieke noden komen vaak voor binnen jullie leerlingenpopulatie?</p>	<p>ACHTERGROND SCHOOL</p>
<p><i>OK, super, nu gaan we even kijken naar de concrete jobinvulling.</i></p> <p>Hoe krijg je zicht op welke leerlingen nood aan ondersteuning hebben? Wat doe je eens je dit hebt?</p> <p>Hoe ziet je dag als leerlingenbegeleider eruit van het moment dat je de school binnenwandelt tot het moment dat je de school verlaat?</p> <p>Wat zit in jouw takenpakket dat er volgens jou niet moet inzitten? Wat ontbreekt er volgens jou dat er wel moet inzitten?</p> <p>Volgens het decreet leerlingenbegeleiding zijn de volgende vier domeinen belangrijk: onderwijsloopbaanbegeleiding, leren en studeren, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg. Met welke van deze vier domeinen ben je het meest bezig tijdens je job? Is dat OK voor jou? BIJVRAAG: Heb je het gevoel dat je efficiënt kan werken? Waaraan ligt dat?</p> <p>Indien jij een leerlingenbegeleider zou moeten aanwerven, wat zijn de belangrijkste eigenschappen waarover die zou moeten beschikken? Wat moet die kennen en kunnen?</p>	<p>JOBINVULLING</p>
<p><i>Nu gaan we even kijken naar het schoolbeleid en de verwachtingen naar jou toe. Een leerlingenbegeleider heeft immers te maken met verwachtingen van heel veel verschillende mensen.</i></p>	<p>BELEID SCHOOL</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Kan je even zeggen wat volgens jou de leerkrachten vooral verwachten van jou? • En hoe zit dat bij de leerlingen? • Is dit anders bij de ouders? • En wat verwacht de directie? Wordt er op jouw school een functieprofiel voor leerlingenbegeleiders gebruikt? <p>Heb je het gevoel dat jouw verwachtingen en invullingen gelijklopen met die die we zonet bespraken? Waaraan wijt je eventuele verschillen?</p> <p>Heb je het gevoel dat jouw verwachtingen stroken met deze van de anderen? Waaraan wijt je eventuele verschillen?</p> <p>Heb je het gevoel dat het beleid rond leerlingenbegeleiding door iedereen op school gedragen wordt? (Heb je suggesties om het draagvlak te vergroten?)</p> <p>De fasen van de brede basiszorg en de verhoogde zorg zijn verantwoordelijkheden van de school. Hoe worden deze fasen bij jullie concreet ingevuld? Wie doet wat?</p>	
<p><i>Als leerlingenbegeleider moet je ook vaak samenwerken met personen of netwerken buiten de school.</i></p> <p>Heb je een goed zicht op welke zorgpartners buiten de school je allemaal een beroep kan doen?</p> <p>Ben je tevreden over de communicatie tussen deze partners, de school en de leerlingen en hun ouders? Briefen zij elkaar ook onderling?</p> <p>Het CLB heeft naar de school toe een signaalfunctie in fase 0 en een consultatieve functie in fase 1.</p> <p>Is de rol van het CLB binnen jullie samenwerking duidelijk voor jou? (Wanneer contacteer jij hen, wanneer nemen zij initiatief, zijn ze aanwezig op klassenraden, op vergaderingen van de leerlingenraad?)</p>	NETWERKEN

<p><i>In dit laatste deel van het interview wil ik graag eens polsen bij wie, waar of op welke manier je jezelf bijschoolt of informeert.</i></p> <p>Bijvoorbeeld, als je iets niet weet, bij wie of waar zoek je hulp?</p> <p>Is dat ook zo wanneer je “vastzit” met een leerling?</p> <p>En als je te maken krijgt met iets bij een leerling waar je nog niet veel over weet (afasie, DCD, dyspraxie...), waar of hoe zoek je info?</p> <p>Als je niet weet welke professionele partner (MFC, DOP...) je kan helpen met een probleem, hoe pak je dat dan aan?</p> <p>Hoe kom je te weten wat het nieuwe decreet allemaal inhoudt?</p> <p>Wanneer je het gevoel hebt dat je iets niet goed kan (psychologisch gesprek met leerling, gesprek met ouders), wat doe je dan? BIJVRAAG: Waar of bij wie zoek je hulp?</p> <p>Met welke hulpvragen richt jouw school zich tot de pedagogische begeleiders voor leerlingenbegeleiding? Hoe verloopt deze samenwerking? Wat is de intensiteit hiervan? Is er een dialoog tussen de PBD en het CLB (en school). Op welke manier?</p> <p>Er veranderde de voorbije jaren veel in het zorglandschap. (invoering M-decreet, de modernisering secundair onderwijs, het gebruik van U- en L-schalen in het referentiekader onderwijskwaliteit ...) Wat was voor jou de grootste verandering? BIJVRAAG: Heb je het gevoel dat je extra dingen nodig hebt om met deze veranderingen op een goede manier om te gaan?</p> <p>Er wordt nu in het decreet verwacht dat leerlingenbegeleiders leerkrachten coachen om de brede basiszorg in hun klassen te ondersteunen. Hoe vullen jullie dat in of hoe zouden jullie dat invullen? BIJVRAAG: Wat is nodig om die samenwerking te doen slagen?</p> <p>Als we eens terugkijken op het interview, waar zitten dan voor jou de grootste leervragen? BIJVRAAG: Waar dacht jij het meest, hier wil ik eigenlijk meer over weten of daar wil ik vaardiger in worden?</p> <p>Vind je dat er een specifieke opleiding moet komen voor leerlingenbegeleiders? Waarom wel/niet?</p>	<p>LEREN</p>
--	--------------

Wil je nog iets zeggen dat niet ter sprake kwam in het interview?

Dan rest er me enkel nog je hartelijk te bedanken.

Jouw gegevens worden, zoals gezegd, anoniem verwerkt en we gaan er dus volgend jaar mee aan de slag om tot goede professionaliseringsinitiatieven te komen.

Dikke merci!

Verwerking interviews

Ronde 1

Kernwoorden, labels toekennen:

- profiel leerlingenbegeleider
- visie op leerkrachten
- taakopvatting en samenwerkingen
- nuttige opleiding
- nuttige ervaring

Ronde 2

Concepten formuleren

Gemeenschappelijkheden tussen interviews nagaan

Ronde 3

Expliciete en impliciete leervragen destilleren via het connecteren van concepten + spanningsvelden vaststellen

Extra labels in de codering werden toegevoegd eens we bewust de bredere context van de school in rekening brachten:

- Samenwerking met CLB en pedagogische begeleidingsdienst (PBD)
- Toestand zorgcontinuüm: brede basiszorg, verhoogde zorg, betrekken van leerkrachten
- Organische groei en mogelijke organisatievormen van leerlingenbegeleiding

--> Concepten en onderlinge verbindingen zijn te vinden in de bijlage “Overzicht thema’s projectjaar 1 Krachtige leerlingbegeleiding”

Door het vooronderzoek dat aan de interviews voorafging, werden de gebruikte labels uiteraard sterk op de hieruit voortvloeiende interviewvragen en op de onderzoeksvragen jaar 1 (focus op individu van de leerlingenbegeleider) afgestemd. Toch ontstonden ook nieuwe kruisverbindingen, doordat thema’s aan bod kwamen in verschillende fasen van het interview.

De analyse van de context rond leerlingenbegeleiding (vernieuwingen en verwachte samenwerkingen) & reacties van leerlingbegeleiders hierop verscherpte onze aandacht voor andere noden, belemmeringen & succeservaringen (wat betreft implementeren van vernieuwingen, samenwerking met leraren, ouders en andere partners).

Kritische bedenkingen interview

De vragen leidden niet altijd tot een verwacht antwoord. Dit o.a. doordat de vraagstelling te indirect bleek. Bijv. bij het vragen naar de verwachtingen die gesteld worden aan leerlingenbegeleiders of bij het vragen naar een definitie van de ideale leerlingenbegeleider, was het voor de deelnemers niet altijd duidelijk waar dit specifiek betrekking op had zodat we moesten doorvragen. Een voordeel was wel dat we uit hun intuïtieve antwoorden inzicht in hun perspectief kregen (doordat hun eigen denkkader en ervaring op de voorgrond traden). Op andere momenten werd te sterk vastgehouden aan de vragen die werden voorbereid, waardoor ze soms wat artificieel overkwamen of overlappingsen in antwoorden voorkwamen, hoewel geregeld ook extra informatie werd bekomen.

Evolutie onderzoek

De **interviews in jaar 1** polsten naar de huidige situatie van leerlingenbegeleiders en hun leernoden, de barrières en verschillen in verwachtingen waar ze tegenaan lopen. Hierbij werd ook gepolst naar welke vaardigheden, ervaringen, opleiding nodig zijn om de rol van LLB op te nemen. Dit met het oog op het uitwerken van een opleidingsaanbod.

Inhoudelijk merkten we een **grote variatie in de opvatting over de individuele taakin-vulling**. Deze variatie kan enerzijds door de *school* en haar structurele beslissing wat betreft de taakin-vulling van leerlingenbegeleiding worden verklaard, anderzijds door de persoonlijke invullingen van *leerlingenbegeleiders*, die op hun beurt te verklaren zijn door de singulariteit van hun opleiding en ervaring. Door een veelheid aan individuele invullingen van de job kwamen ook heel wat adviezen op tafel over hoe een langer opleidingstraject er zou kunnen uitzien. Ook groeide het besef dat een bredere, conceptuele blik nodig was om te kunnen streven naar effectieve professionaliseringsinitiatieven en oplossingen voor huidige knelpunten. Terwijl het projectjaar 1 vooral focuste op leerlingenbegeleiders (zoals ook gecommuniceerd via de titel “de krachtige leerlingenbegeleider”) werd de stap richting leerlingenbegeleiding breed gezet. Hoe verloopt de leerlingenbegeleiding op een school? Het voordeel was dat individueel sterk verschillende profielen en noden op die manier binnen de schoolcontext konden worden geplaatst. Recent onderzoek spitst zich toe op het management van onderwijspersoneel, het teamgericht professionaliseren en het organiseren van collectief leren (zie o.a. Vermeulen, 2016).

Een dergelijk verbredende focus vinden we ook in het **decreet leerlingenbegeleiding** van 2018. Daarin wordt gesteld dat scholen een beleid voor hun leerlingenbegeleiding dienen op te stellen, waarbij **meerdere personeelsleden** kunnen worden aangesteld om een luik van de leerlingenbegeleiding op zich te nemen. Bij uitbreiding is de hele school betrokken bij het welzijn van leerlingen (vanuit de brede basiszorg). Meer info over de beleidskaders waarbinnen we dit project situeerden, vind je [hier](#).

We konden uit de interviews concluderen dat vaak vakleerkrachten, maar ook schoolmedewerkers met andere profielen (zoals sociaal werkers, fysiotherapeuten, psychologen...) als leerlingenbegeleider worden aangesteld. We zagen zorgtaken die eveneens behoren tot de vier domeinen van LLB opduiken bij de opvoeder, leercoach of studiebegeleider, trajectbegeleider, remediëring-leerkracht. Het **begeleiden van leerlingen** kan m.a.w. **breder** worden bekeken dan enkel 'de leerlingenbegeleiding'. Een studiecoach bijv. neemt eveneens het luik van het domein leren en studeren (1 van de 4 domeinen van leerlingenbegeleiding) op, **zonder dat dit bewust met leerlingenbegeleiding op de scholen wordt geassocieerd**. Het is net dit breder besef dat veel mensen op school bezig zijn met het begeleiden op school, een brug kan vormen naar een sterkere integratie van de brede basiszorg.

Het was logischer om in **jaar 2** leerlingenbegeleiding breed te gaan bekijken i.p.v. individuele coaches enkele dagen te gaan observeren met een focus op hun alledaagse bevindingen en noden. Bovendien maakte het sluiten van scholen of het beperkt toegankelijk zijn ervan het erg moeilijk om het geplande job shadowing effectief uit te voeren. Er werd voor geopteerd om lerende netwerken te observeren waaraan LLB van verschillende scholen deelnamen en bevindingen in te winnen die in verschillende invullingen van LLB op scholen worden gemaakt, zoals concreet het observeren van een lerend netwerk rond leercoaching, een groep leerlingenbegeleiders en een lerend netwerk rond de PBD. De nadruk verschuift dan naar de vraag **hoe teams ervoor kunnen zorgen dat alle domeinen aan bod komen, hoe dit kwalitatief aangepakt wordt en welke noden er dan nog zijn (voor individuele LLB en schoolbreed) om LLB effectief uit te bouwen**. Hiervoor werd een **set van 7 vragen** uitgewerkt, die zowel bij leercoaches, leerlingbegeleiders en andere betrokkenen bij leerlingbegeleiding werden voorgelegd.

Na jaar 1 werd ook de nood aan **informatie en kadering van de jobinvulling** opnieuw duidelijk, waarbij de nieuwe rollen van CLB en PBD duidelijker dienden te worden. Het was niet voor alle LLB duidelijk wat precies diende te veranderen, dit naast de blijvende zoektocht naar een duidelijk LLB-profiel.

Wat onze focus op professionalisering betrof, verschoof de focus naar:

- Hoe kan de hierboven geschetste **mindshift in schoolteams** worden begeleid: hoe kan je een soort reboot creëren, zodat nieuwe decretale verwachtingen niet enkel worden gezien binnen en geïmplementeerd in huidige structuren, maar wel vanuit de schoolbrede, conceptuele doelstelling van leerlingenbegeleiding die meer is dan zomaar een uitbreiding van het bestaande?
- Welke **leeraspecten** zijn nodig voor een **leerlingbegeleidingsteam en de coördinatie ervan**?
- Indien taken en verantwoordelijkheden kunnen worden gespreid over diverse personen: hoe moet zo een **opleiding** tot leerlingenbegeleider dan uitzien? De nood leek zich bovendien vooral op vlak van coördinatie, organisatie en het uitwerken van een beleid af te spelen. Eventueel zou een opleiding *voor coördinatoren* een optie zijn, maar hebben alle scholen die? Kan een *modulair systeem* met keuzevakken soelaas brengen? Blijven we beter bij een *los nascholingsaanbod*?

Concreet hadden we als doel om zicht te krijgen op:

- Huidige en verwachte toestand rond leerlingenbegeleiding in scholen
- Implementatie van vernieuwingen n.a.v. decreet leerlingenbegeleiding (=kader)
- Huidige aandachtspunten en spanningsvelden in de jobinvulling
- Leernoden en leervragen die expliciet werden aangekaart & die impliciet naar voor kwamen

School	Verwachte vernieuwingen
Tradities & huidige toestand	Verwachte toestand
Leernood o.b.v. schoolcontext & huidige toestand	Leernood door vernieuwing
Huidige jobinvulling	Verwachte jobinvulling
Impliciete & expliciete leervragen	Impliciete & expliciete leervragen

Aansluitend bij dit kader, waarin een school als een entiteit binnen een context wordt gezien die voor toekomstige uitdagingen wordt gesteld en daarop reageert, benaderden we onze respondenten als **responsieve professionals** die bepaalde zaken nodig hebben om zich aan vernieuwingen e.d. aan te passen.

Interviews en observaties (jaar 2)

Onderstaande vragenlijst werd aan de participanten van de intervisiegroepen voorgelegd. Concreet ging het om 3 leergemeenschappen met elk hun specifieke focus:

Groep 1 leercoaches Stedelijk Onderwijs Gent + studente BNB ZRL: topics rond leercoaching, tools voor leren leren

Groep 2 BOOST-groep LLB Stedelijk Onderwijs Gent: topics rond LLB

Groep 3 Katholiek Onderwijs Vlaanderen - lerend netwerk leerlingbegeleiders Oost-Vlaanderen: topics rond LLB

We vertrokken nog steeds vanuit de basisvraag: "Wat hebben LLB en leercoaches nodig?" en dit om zicht te krijgen op topics en organisatievormen ter ondersteuning van een kwaliteitsvolle leerlingbegeleiding waaraan alle leerkrachten meewerken.

Interviewleidraad jaar 2

PRAKTIJKGERICHT WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEKJECT

DE KRACHTIGE LEERLINGENBEGELEIDER

www.arteveldehogeschool.be/projecten/de-krachtige-leerlingenbegeleider

Vragen aan leerlingenbegeleiders en leercoaches

In een krachtige leerlingenbegeleiding zijn volgens het [decreet leerlingenbegeleiding](#) vier begeleidingsdomeinen van belang. Elke school moet een beleid op deze vier domeinen ontwikkelen, implementeren en evalueren. Het hele schoolteam, ouders en leerlingen krijgen inspraak in dit beleid zodat het door iedereen gedragen is.

1. Wat loopt er al goed in de **leerlingenbegeleiding**? Denk aan een moment waarop je voelde 'ik maak een verschil'. Wat lukt jou dan goed?
2. Wat loopt er minder goed in de **leerlingenbegeleiding**? Denk aan een moment waarop je voelde 'dit is moeilijk of lastig'. Waarmee sukkel je dan, of wanneer ploeter je?
3. Als je een doorsnee week met 5 werkdagen bekijkt, hoeveel daarvan ben jij meestal **bezig met begeleiding** gericht op de vier domeinen? Hoeveel tijd nemen de domeinen in binnen je opdracht (als leerkracht of in de leerlingenbegeleiding/leercoaching) ? Je mag dit in hele en/of halve dagen uitdrukken, bijv. 2,5/5 is de helft van je werktijd.

Onderwijsloopbaan: /5	Leren en studeren: /5
Psychisch en sociaal functioneren: /5	Preventieve gezondheidszorg: /5

4. Wat vind je jouw **rol** en wat die van andere leerkrachten of betrokkenen?

<p>Onderwijsloopbaanbegeleiding</p> <p>Mijn rol:</p> <p>De rol van (andere) leerkrachten:</p> <p>De rol van andere betrokkenen binnen of buiten de school:</p>	<p>Leren en studeren</p> <p>Mijn rol:</p> <p>De rol van (andere) leerkrachten:</p> <p>De rol van andere betrokkenen binnen of buiten de school:</p>
<p>Psychisch en sociaal functioneren</p> <p>Mijn rol:</p> <p>De rol van (andere) leerkrachten:</p> <p>De rol van andere betrokkenen binnen of buiten de school:</p>	<p>Preventieve gezondheidszorg</p> <p>Mijn rol:</p> <p>De rol van (andere) leerkrachten:</p> <p>De rol van andere betrokkenen binnen of buiten de school:</p>

5. Op welke manier ondersteunt de **visie** van je school je in het begeleiden van leerlingen? Hoe zorgt je school ervoor dat de visie op leerlingenbegeleiding breed gedragen is?6. Waarin zou jij graag meer **ondersteuning** krijgen in je school, in deze groep of elders?

7. Hoe zou die ondersteuning of **professionalisering** er best uitzien? Wat gebeurt er dan best?

8. Wat heb je specifiek nodig om **leerachterstanden** n.a.v. corona te kunnen wegwerken?

Bijkomende vragenlijst intervisiegroep leercoaches

Daarnaast werd in de groep van de leercoaches een bijkomende vragenlijst gegeven:

Follow-up vragen voor leercoaches

Beste leercoaches,

We hebben inmiddels een **uitwisselingsessie** van het **lerend netwerk** achter de rug en vorige week voegden we daar een eerste **vormingsdag** aan toe. We willen jullie bedanken voor de verrijkende bijdragen.

Aansluitend hadden we nog enkele vragen, die we in samenwerking met de Arteveldehogeschool willen stellen om nog een beter zicht te krijgen op hoe we scholen kunnen ondersteunen op het vlak van leercoaching (naast jullie vragen en topics die sowieso aan bod komen tijdens de komende uitwisselingsessies).

Hopelijk vind je een moment om deze vragen te beantwoorden en per mail terug te sturen naar ? (Ad?)

- 1) Zou jij het nuttig vinden dat andere leerkrachten van jouw school deze vorming zouden krijgen? Waarom?

- 2) Welke inhoud vinden je nuttig/doenbaar voor leerkrachten?

- 3) Marleen Vandekerckhove sprak tijdens de sessie meermaals over het perspectief van de leraar tegenover dat van de leercoach. Bijv. een leerkracht talen denkt aan de eindtermen voor talen waarbij actief gebruik van een vreemde taal voorop staat, terwijl een leercoach eerst de link met de moedertaal inoefent.

Wanneer ervaar jij zelf dat je in de rol van 'leercoach' stapt? Waaraan ligt het dan dat je een ander petje opzet? Anders gezegd: wat heb je nog meer nodig als leercoach vergeleken met leerkrachten?

Verwerking input jaar 2

In het document "Overzicht thema's projectjaar 2 Krachtige leerlingenbegeleiding" kan je de kernthema's vinden, opnieuw aangevuld met citaten van de betrokken deelnemers.

Eindproducten

Aanbevelingen

De aanbevelingen waartoe we kwamen op basis van de vergaarde informatie tijdens projectjaar 1 en 2 kan je lezen in het document "Aanbevelingen". Dit document richt zich tot diverse instanties:

- Scholen en directies
- Begeleidingsdiensten
- Overheid
- Kenniscentra

De aanbevelingen stellen 4 belangrijke krachtfactoren voor een succesvolle leerlingenbegeleiding voorop:

- 1) Garandeer een krachtig beleid op leerlingenbegeleiding in elke school
- 2) Waardeer de leerlingenbegeleider als spilfiguur van krachtige leerlingenbegeleiding
- 3) Ondersten krachtige opleiding en professionalisering voor krachtige leerlingenbegeleiding
- 4) Onderzoek wat de kracht van leerlingenbegeleiding bepaalt

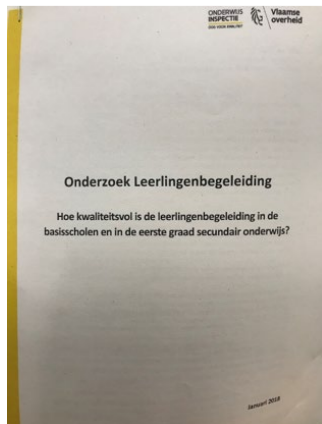
Deze 4 succesindicatoren werden telkens geconcretiseerd en toegespitst op de verschillende doelgroepen.

Nascholing Krachtige Leerlingenbegeleiding

Uit de verworven inzichten omtrent leervragen en professionaliseringsnoden bij leerlingbegeleiders willen we andere scholen bijstaan in het verkennen van de situatie op hun eigen school. De knelpunten, verzuchtingen en voorkeuren voor professionalisering kunnen namelijk voor andere scholen richtinggevend zijn in het uitstippelen van hun eigen beleid rond leerlingbegeleiding. Bovendien wordt

Bijlagen

Voor start project

BRON 1

“Er liggen nog sterke uitdagingen binnen kwaliteitsontwikkeling voor de leerlingenbegeleiding: vertrekken van en handelen naar een visie, systematisch en cyclisch plannen, meten van effecten... (Januari 2018)

BRON 2

Deelstudie 1: samenvattend overzicht van de Vlaamse praktijk inzake leerlingenbegeleiding

Deelstudie 2: systematische review van internationaal wetenschappelijk onderzoek inzake leerlingenbegeleiding

Deelstudie 3: integratie van de inzichten, aangevuld met bevindingen van de audit van de CLB's

DOEL: Vlaamse praktijk plaatsen in een breder kader met oog op het formuleren van conclusies en aanbevelingen.

Opmerkelijk:

Internationaal: specifieke opleiding voor schoolpsychologen en –counselors of ‘support teachers’
 Vlaanderen: geen specifieke opleiding voor leerlingenbegeleiders

Accreditatie, erkenning en supervisie hebben een invloed op kwaliteit van het werk

BRON 3

Eindrapport OBFWO 09.05 (maart 2012)

Zorgbeleid in het gewoon basisonderwijs en secundair onderwijs in Vlaanderen: kenmerken, predictoren en samenhang met taakopvatting en handelingsbekwaamheid van leerkrachten

Beleidsamenvatting

Promotor-coördinator:
 Elke Struyf (Universiteit Antwerpen)

Promotoren:
 Karine Verschuere (Katholieke Universiteit Leuven)
 Pieter Verachert (Karel de Grote Hogeschool)

Onderzoekmedewerker:
 Stefanie Adriaenssens (Universiteit Antwerpen)

Met medewerking van:
 Bert Vermeersch, Inge Van de Putte, Leen Stoffels (Karel de Grote Hogeschool)

- Coachende rol van de zorgverantwoordelijken verdient nog meer aandacht
- Zorgverantwoordelijke zijn vraagt specifieke competenties
- Deze competenties kunnen worden verworven via professionele banaba-opleidingen, academische opleidingen en langdurige persoonlijke professionele ontwikkelingstrajecten.
- Functie van zorgverantwoordelijke mag geen ‘uitrolbaan’ zijn
- Suggestie van gespreks- of supervisiegroepen

OBPWO 07.01 "EVALUATIE VAN HET PROFESSIONALISERINGSBELEID VAN BASIS- EN SECUNDAIRE SCHOLEN"
Samenvatting

Promotor
Copromotor
Wetenschappelijk medewerkers

Prof. dr. Karin Ballet
Prof. dr. Hilde Colijn
Virginie Mitz
Chara Baeyens
Hannelore De Grove
Elise Verasche

2011

BRONNEN 4 & 5

- Professionalisering = vaak nog 'nascholing'
- Beperkte mate aandacht voor concrete vertaling naar praktijk
- Niet steeds gekaderd in een beleid
- Samenwerking met andere scholen vaak nog beperkt

Rol van de zorgverantwoordelijke i.f.v. professionalisering van anderen maar beperkte info rond de professionalisering van de zorgverantwoordelijke zelf.

BRON 6

- Wat kunnen we meenemen ifv professionalisering voor leerlingenbegeleiders SO?
- Hoe verder raken dan tevredenheid bij deelnemers?
- Theoretisch raamwerk 'professionaliseringsinitiatieven'

Beleidskader hoofdstuk 10 Leerlingenbegeleiding

Art. 123/21.

Kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding bevordert de totale ontwikkeling van alle leerlingen, verhoogt hun welbevinden, voorkomt vroegtijdig schoolverlaten en creëert meer gelijke onderwijskansen. Op die manier draagt het bij tot het functioneren van de leerling in de schoolse én maatschappelijke context.

1. Het begeleidingsdomein onderwijsloopbaan heeft tot doel de leerling te ondersteunen om voldoende zelfkennis te ontwikkelen, om inzicht te verwerven in de structuur van en de mogelijkheden binnen het onderwijs, de opleiding en de arbeidsmarkt, en om adequate keuzes te leren maken op school en daarbuiten.
2. Het begeleidingsdomein leren en studeren heeft tot doel het leren van de leerling te optimaliseren en het leerproces te bevorderen door leer- en studeervaardigheden te ondersteunen en te ontwikkelen.
3. Het begeleidingsdomein psychisch en sociaal functioneren heeft tot doel het welbevinden van de leerling te bewaken, te beschermen en te bevorderen waardoor de leerling op een spontane en vitale manier tot leren kan komen en zich kan ontwikkelen tot een veerkrachtige volwassene.
4. Het begeleidingsdomein preventieve gezondheidszorg heeft tot doel de gezondheid, groei en ontwikkeling van leerlingen te bevorderen en te beschermen, het groei- en ontwikkelingsproces op te

volgen en tijdig risicofactoren, signalen, symptomen van gezondheids- en ontwikkelproblemen te detecteren. Voor het begeleidingsdomein preventieve gezondheidszorg omvat dat voor de school minimaal het actief meewerken aan:

- 1° de organisatie van de systematische contactmomenten door het centrum voor leerlingenbegeleiding. De regering bepaalt de frequentie en de inhoud van de systematische contacten;
- 2° de organisatie van de vaccinaties door het centrum voor leerlingenbegeleiding om het ontstaan en de verspreiding van sommige besmettelijke ziekten tegen te gaan. De regering legt het vaccinatieschema vast;
- 3° de uitvoering van de profylactische maatregelen die het centrum voor leerlingenbegeleiding neemt om de verspreiding van besmettelijke ziekten tegen te gaan. De regering bepaalt hiervoor de nadere regels.

Art. 123/22.

De school ontwikkelt een **beleid op leerlingenbegeleiding** dat is afgestemd op het pedagogisch project, de noden van de leerlingpopulatie en de context waarin de school zich bevindt.

Het beleid op leerlingenbegeleiding omvat

1. **de begeleiding van de leerlingen,**
2. **het ondersteunen van het handelen van het onderwijzend personeel en**
3. **de coördinatie van alle leerlingbegeleidingsinitiatieven op niveau van de school.**

De school implementeert, evalueert en stuurt, zo nodig, dat beleid bij. **Ter versterking van dat beleid voert de school een professionaliseringbeleid.** De school wijst binnen haar personeelskader een of meer personeelsleden aan die geheel of gedeeltelijk met leerlingenbegeleiding worden belast.

Bij de opmaak en evaluatie van het beleid op leerlingenbegeleiding betreft de school relevante actoren. Voor bijkomende inhoudelijke expertise doet de school een beroep op het centrum voor leerlingenbegeleiding. Voor schoolondersteuning zoekt de school externe ondersteuning bij de pedagogische begeleidingsdienst of een andere externe dienst.

Een beleid op leerlingenbegeleiding beantwoordt aan de volgende principes:

- 1° het belang van elke leerling staat centraal;
- 2° het komt participatief tot stand en is gedragen door het hele schoolteam;
- 3° het is doelgericht, systematisch, planmatig en transparant;
- 4° het wordt discreet uitgevoerd;
- 5° er wordt verduidelijkt wie welke taak opneemt in de leerlingenbegeleiding.

Art. 123/23.

Bij de leerlingenbegeleiding heeft de school een basisaanbod voor alle leerlingen en biedt zorg voor leerlingen voor wie dit niet volstaat.

In de fase van de verhoogde zorg kan de school consultatieve leerlingbegeleiding vragen aan het centrum voor leerlingenbegeleiding of wordt dit door het centrum voor leerlingenbegeleiding aangeboden waar het dat nodig acht.

In de fase uitbreiding van zorg wisselen de school en het centrum voor leerlingenbegeleiding met elkaar de beschikbare relevante informatie uit om de afspraken over de bijkomende inzet van middelen, hulp of expertise te realiseren.

De Vlaamse Regering kan met betrekking tot deze opdrachten nadere bepalingen vastleggen.

Art. 123/24.

§ 1. De school en het centrum maken afspraken over de schoolspecifieke samenwerking en leggen die vast. De school neemt daarvoor het initiatief. De Vlaamse Regering bepaalt welke samenwerkingsafspraken een school en een centrum minstens vastleggen.

Het centrum deelt relevante informatie over de leerlingen in begeleiding met de school. De school deelt relevante informatie die in de school aanwezig is over de leerlingen met het centrum. Bij het doorgeven en het gebruik van deze informatie gelden de regels inzake het ambts- en beroepsgeheim, de deontologie en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

§ 2. De samenwerking tussen een school en een centrum voor leerlingenbegeleiding loopt voor onbepaalde duur en start in het begin van het schooljaar. Op basis van een evaluatie van de samenwerking kunnen de samenwerkingsafspraken in onderling overleg worden bijgesteld.

De samenwerking tussen een school en een centrum kan door de school of het centrum worden stopgezet. Bij stopzetting van de samenwerking deelt de school of het centrum tegen uiterlijk 31 december, aan respectievelijk het centrum of de school mee dat de samenwerking wordt beëindigd. De samenwerking wordt stopgezet met ingang van het daaropvolgende schooljaar. Bij stopzetting van de samenwerking op initiatief van het centrum zal het de dienstverlening blijven verlenen tot de school een samenwerking met een ander centrum heeft vastgelegd. De dienstverlening blijft daarbij gegarandeerd tot het einde van hetzelfde schooljaar en maximaal voor de periode van het daaropvolgende volledige schooljaar.

§ 3. Uiterlijk op 31 maart voorafgaand aan het schooljaar waarop een gewijzigde samenwerking ingaat, deelt de school aan de bevoegde diensten van de Vlaamse Regering mee met welk centrum voor leerlingenbegeleiding ze zal samenwerken.

§ 4. Als een school en een centrum niet tot afspraken over een samenwerking komen, meldt de school dat aan de bevoegde diensten van de Vlaamse Regering. De Vlaamse Regering bepaalt de modaliteiten voor de bemiddeling en de samenstelling van de bemiddelingscommissie.

Bron: Edulex <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14289#308362>